

FAZLÎ'NİN CÂMÎ'-İ KASAS VE KİTÂB-I FAZLU'LLÂH MESNEVÎLERİ

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahsevgi@selcuk.edu.tr

Özet

Her bilim dalında olduğu gibi sosyal bilimler alanında çalışanlar da zaman zaman değişik sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların başında da katalog bilgilerindeki hatalar gelmektedir. Bu makalede *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*'nda göze çarpan bir yanlışlığa işaret edilerek doğurduğu olumsuz sonuçlar üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fazlî, Câmî'-i Kasas, mesnevî, Kitâb-ı Fazlu'llâh, Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi.

FAZLÎ'S MATHNAWIES CÂMÎ'-İ KASAS AND KİTÂB-I FAZLU'LLÂH

Abstract

Like in every branch of science academics, who work in the field of social science, could face with problems from time to time. One of the major problems in the field is the mistakes and inaccuracy of catalogue information. In this article the mistakes in the *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu* (*Yapı Kredi Sermet Çifter Research Library Manuscript Catalogue*) will be examined and the negative consequences of them will be discussed.

Key Words: Fazlî, Câmî'-i Kasas, masnawi, Kitâb-ı Fazlu'llâh, Sermet Çifter Resarch Bibliotheca.

FAZLÎ'NİN CÂMÎ'-İ KASAS VE KİTÂB-I FAZLU'LLÂH MESNEVÎLERİ

Bilimsel çalışma yapmak kolay bir iş değildir. Her bilim dalının kendine göre zorlukları vardır. Nerede, nasıl bir problemle karşılaşacağınız belli olmaz. Kaynaklarda yapılan basit bir hata, çalışmalarınızı yanlış bir yöne sevk edebilir. Edebiyat araştırmacıları olarak bizler de zaman zaman değişik sorunlarla karşılaşırız. Bunların başında da katalog bilgilerindeki yanlışlıklar gelmektedir. Biz bu makalemizde “Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu”¹nda gözümüze çarpan bir hata ve bu hatanın yol açtığı olumsuz sonuçlar üzerinde durmak istiyoruz.

Söz konusu katalogta 173/1 numarada² kayıtlı bulunan ve Fazlî'nin³ *Câmi'-i Kasas'ı* olarak kaydedilen yazma nüsha incelendiğinde eserin *Câmi'-i Kasas* değil, aynı şairin *Fazlu'llâh* adlı başka bir mesnevîsi olduğu görülür. Esasen Fazlî, eserinin adını ve mahiyetini aşağıdaki beyitlerde açıkça zikretmektedir:

_ v _ _ / _ v _ _ / _ v _ _

Hamdü'llâh kim beni itdi Hüdâ

Menkabet-güy-ı gürûh-ı enbiyâ

Bundan aقدم bir kaşas te'lif idüp

Enbiyânuñ cümlesin tavşif idüp

Heft bâb üzre idüp resmin anuñ

Eyledüm **Câmi' Kaşas** ismin anuñ

Oldı ebyâtı sekiz biñe qarîb

Umarum maqbûl ide Rabb-ı mücîb

Fazl-ı Hâkla bu dağı buldı nizâm

Mustaḥakdur ola **Fazlu'llâh** nâm

Kırk birer beyt kırk u bir faşl oldı bu

Ṭab'uma gâyetle çespân geldi bu

İkisi de zâde-i ṭab'um durur

Nür-ı çeşmüm ḥâşıl-ı 'ömrüm durur

Bu iki zîbâ kitâbeynüm benüm

Oldı ḥâlâ nür-ı 'ayneynüm benüm

Rabbenâ yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ

İt mübârek bu kitâbeynüm baña (Kitâb-ı Fazlu'llâh, v. 67^a-67^b)

¹Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu (Hazırlayanlar: Yücel Dağlı-E. Nedret İşli-Cevdet Serbest-D. Fatma Türe), YKY, İst. 2001.

² Adı geçen katalog, s. 80.

³ Atpazarî Osman Fazlı olarak tanınan Fazlî Efendi 1041'de (1632) Şumnu'da doğmuştur. İlk eğitimini Şumnu'da babası Fethullah Efendi'den alan, daha sonra Edirne ve İstanbul'da tahsilini sürdüren Osman Fazlı âlim ve mutasavvîf bir şahsiyettir. Ayrıca İsmail Hakkı Bursevî'nin şeyhi olarak da tanınmaktadır. 1102/1691 yılında Magosa'da vefat etmiştir. (Fazlî'nin hayatı ve eserleri ile ilgili geniş bilgi için bk. TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 4, s. 83-85.)

Dikkat edilirse Fazlî burada iki ayrı eserinden bahsetmektedir. Bunlardan birincisi daha önce yazdığı “**Câmî'-i Kasas**”dır ki yedi bâb üzere tertip edilmiş ve takriben sekiz bin beyittir. Fazlî'nin ikinci eseri ise makalemizin konusunu teşkil eden “**Fazlu'llâh**” adını taşımakta ve kırk birer beyitlik 41 fasıldan oluşmaktadır. Beş beyitlik aşağıdaki “hâtîme” ile birlikte eser toplam 1686 beyittir:

TÂRÎH-İ TEMMETÜ'L KİTÂB

Hamdü'llâh irdi luṭf-ı lâ-yenâm

Na't-ı sulṭân-ı rusûl oldu tamâm

Çâr-yâr evlâd u aşhâb-ı güzîn

Cümle enşâr u muhâcir tâbi'tin

Nâmı zıkr oldukça bu sulṭânlaruñ

Rûhlarına kıl du'âlar anlaruñ

Diye dâ'im kâri'tin ü sâmi'tin

Raḥmetu'llâhi 'aleyhim ecma'tin

Oldı târîh işbu mışra' **FAZLİYÂ**

“Cümlesinüñ rûhları şādân ola” (age., v.68^a)

Fazlî, *Fazlu'llâh* mesnevîsini 1066 tarihinde yazmıştır. Bunu şairin hem şu beyitlerinden,

İtdüm otuz gün kadar ikdâm-ı tām

Luṭf-ı Haḫla bu kitâb oldu tamâm

Hicretüñ *biñ altmış altı*sında hem

Mâh-ı zî'l-ka'de beşinci günde hem (age., v.67^b)

hem de “*Cümlesinüñ rûhları şādân ola*” [1066] mısraı ile düşürdüğü tarihten anlıyoruz.

Naklettiğimiz bu bilgiler, “Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Kataloğu”nda *Câmî'-i Kasas* olarak gösterilen eserin Fazlî'nin *Fazlu'llâh* mesnevîsi olduğunu şüpheye mahal bırakmayacak şekilde ortaya koymaktadır. Esasen söz konusu mesnevînin Süleymaniye nüshasının⁴ başında -makalemizin sonundaki tıpkıbasımında da görüleceği üzere- eserin adı *Kitâb-ı Fazlu'llâh* olarak ayrıca belirtilmiştir.

⁴ Bk. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Başışlar, No: 5878, v. 1^b-66^a.

Baş: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
کتاب فضل اللّٰه

جان و دلدن حقہ حمد ایله دلا بسملیله ایت کلامه ابتدا

Son:

اولدی تاریخ اثبو مصرع فضلیا جمله سینک روحلری شادان اولا

1066

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب

Eserin devamında Fazlî Divanı da var. (v. 67^b-142^b.) Sonu eksik.

Maalesef katalogdaki bu hatalı bilgi, araştırmacıları da yanıltmıştır. Görebildiđimiz kadarıyla *Câmi'-i Kasas* üzerinde iki ayrı bilimsel çalışma yapılmıştır:

1. Hasan Sevban Kapdan, *Câmi-i Kasas (Fazlı) -Dil İncelemesi-*, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

2. Bilal Gürüf, *Atpazarı Osman Fazlı'nın Câmi-i Kasas Adlı Mesnevîsi (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Hemen belirtelim ki her iki çalışmada da üzerinde durulan metin *Câmi'-i Kasas* değil, Fazlı'nın *Kitâb-ı Fazlu'llâh* mesnevisidir. "Besmele", "tevhit" ve "yaratılış"ı müteakip "Hz. Peygamber'in hayatı" ve "dört halife" bağlamında çeşitli dinî konuların ele alındığı *Kitâb-ı Fazlu'llâh* mesnevisinin biz Klasik Türk Edebiyatı araştırmacılarını yakından ilgilendiren kısmı Fazlı'nın şiir ve şâire dair görüşlerini dile getirdiği 40. fasıldır ki bazı beyitlerini buraya alıyoruz:

Yücedür gâyetle ři'rûñ pâyesi
 Dâd-ı Hâk birle 'ilimdür mâyesi
 Gûř iderse ger bu fařlı ihvetân
 Rûtbe-i ři'ri idem cüz'î beyân
 ři'r gâyet rûtbe-i 'uzmâ durur
 Mâlik olan 'âlim ü dâñâ durur
 řâ'ire elťâf-ı Yezdândur ři'r
 Hem suhân hayline sultândur ři'r
 ři'r oldur kim ola tevhîd-i Hudâ
 Ya ola na't-ı resûl-i Kibriyâ
 řâ'ir oldur kim ola řîrîn-zebân
 Çâr-yâr evşâfını ide beyân

 řâ'ir-i nâdân odur kim her zamân
 Ola meddâh-ı cemâl-i dil-berân

 Hâz idüp ři'r-i hâkîkîden resûl
 Eyleridiler şunıldıuğça kabûl
 Varıdı meclislerinde řâ'irân
 Medhîni eylerler idi her zamân

 řâ'irân ervâhı hâkķı kıl 'aťâ
 Rûtbe-i ři'ri baña yâ Rabbenâ* (age., v. 64^b-66^a)

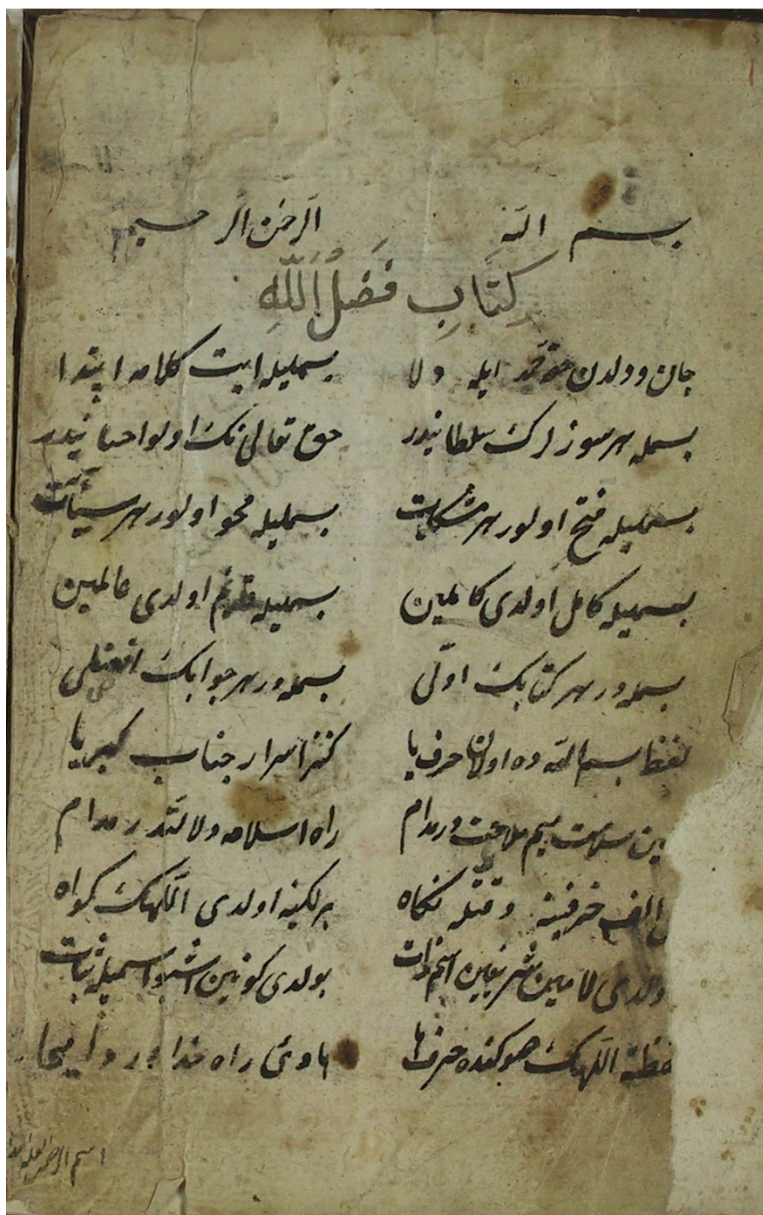
* Metinler "*Kitâb-ı Fazlu'llâh*"ın her iki nüshası da dikkate alınarak hazırlanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada Fazlî'nin *Kitâb-ı Fazlu'llâh* mesnevisinin, aynı şairin *Câmî'-i Kasas* adlı eseri zannedildiği, oysa bunların ayrı ayrı eserler olduğu, takriben sekiz bin beyitlik "Câmî'-i Kasas"ın ise henüz bir nüshasına tesadüf edilememiş olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu vesile ile araştırmaların *Câmî'-i Kasas* üzerinde yoğunlaştırılarak edebiyatımıza yeni bir mesnevi kazandırılması en büyük dileğimizizdir.

KAYNAKÇA

- MUSTAFA SAFÂYÎ EFENDİ, (2005), **Tezkire-i Safâyi**, (Hazırlayan: Doç. Dr. Pervin Çapan), Ankara: AKM Yayınları.
- SÂLİM EFENDİ, **Tezkiretü's-şu'arâ**, (2005), (Hazırlayan: Prof. Dr. Adnan İnce) Ankara: AKM Yayınları.
- Şakâyk-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri**, (1989), I-V, (Neşre Hazırlayan: Dr. Abdülkadir Özcan), İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, (1988), (Hazırlayanlar: Doç. Dr. Haluk İpekten vd.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- TUMAN, Mehmet Nâil, (2001), **Tuhfe-i Nâilî**, I-II, (Hazırlayanlar: Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatcı), Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu**, (2001), (Hazırlayanlar: Yücel Dağlı-E. Nedret İşli-Cevdet Serbest-D. Fatma Türe), İstanbul: YKY.

Kitâb-ı Fazlullâh, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Başlıklar, No:5878, v.1^b.